

УДК 378.147:785

Оксана Гордійчук
м. Чернівці

КУРС «ОСНОВИ СЦЕНІЧНОГО ТА ЕКРАННОГО МИСТЕЦТВА» У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Автор публікації висловлює власне розуміння актуальності та необхідності впровадження в сучасну шкільну практику комплексу видів мистецтв, передбачених освітньою галуззю «Мистецтво» Державного стандарту початкової загальної освіти, що потребує відповідної професійної підготовки студентів у педагогічних університетах. Аналізується процесуально-змістова частина нормативної навчальної дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва» для студентів 4 курсу напрямку підготовки 6.01010 2 – Початкова освіта. Висвітлюються

мета й завдання навчальної програми, тематика навчальних елементів і види діяльності студентів. Однією з необхідних педагогічних умов здійснення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів авторка вбачає стимулювання самостійно-вольових зусиль на всіх етапах фахової підготовки та удосконалення процесу організації самостійної діяльності студентів у ході виконання завдань із різним ступенем складності (репродуктивного, творчого, дослідницького характеру) тощо.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів, хореографічне, театральне та екранні види мистецтва, театральний синтез мистецтв, кінематографічний синтез мистецтв.

У державних і міжнародних документах про вищу освіту наголошується на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення компетентнісної, особистісно зорієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу з дисциплін естетичного циклу, мистецької грамотності та ін. Так, упровадження в сучасну шкільну практику комплексу видів мистецтв, передбачених Державним стандартом початкової загальної освіти, зокрема, його змістовою освітньою галуззю «Мистецтво», вимагає від сучасного педагога розширення асоціативних уявлень учнів, збагачення їх суб'єктивного світосприймання і світовідчуття, виконання комплектуючої функції в розвитку сенсорної, емоційної та інтелектуальної сфер особистості молодшого школяра [1]. Насамперед для реалізації окресленої мети і відповідних завдань необхідна фахова підготовка студентів у педагогічних університетах.

Теоретико-методологічні засади дослідження професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів становлять наукові положення щодо підготовки вчителів до навчання мистецьких дисциплін у вищих навчальних закладах О. Бузової, А. Козир, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. Особливого наукового аналізу потребує актуальність для компетентної особистості синтетичного сприйняття різних видів мистецтва та вміння оцінювати, інтерпретувати мистецькі твори

різних видів, жанрів і стилів як вітчизняних, так і зарубіжних митців; підготовка майбутнього фахівця до медіаосвіти, медіарозвитку та медіавиховання молодших школярів тощо.

Отже, метою даної публікації є виокремлення потенційних можливостей дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва» щодо забезпечення конкурентоспроможності фахівців у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів загалом, і мистецької зокрема, є чи не найголовнішою, найпріоритетнішою, бо який учитель – така і школа, а від школи залежить рівень освіченості, вихованості громадян держави. Так, студенти 4 курсу напряму підготовки 6.010102 – Початкова освіта факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича мають можливість прослуховувати курс «Основи сценічного та екранного мистецтва», який охоплює 13 лекційних і 13 семінарсько-практичних занять.

Мета і завдання навчальної програми дозволяють майбутнім фахівцям:

- засвоїти великий обсяг матеріалу світової та національної художньої культури;
- адекватно розуміти та сприймати твори мистецтва, застосовуючи різноманітні методи їх аналізу;
- знаходити зв'язки й паралелі з іншими видами та жанрами мистецтва;
- естетично грамотно оцінювати й переосмислювати їх через власну естетично-емоційну сферу;
- удосконалювати художньо-аналітичні вміння та практичні творчі навички, розвиваючи художньо-образне мислення студента [4].

Зокрема, змістовий модуль 1 «Основи сценічного мистецтва: теорія і практика» ознайомлює студентів педагогічного вузу з такими темами: «Роль та місце хореографічного мистецтва в житті людей», «Хореографія в системі навчально-виховного процесу з молодшими школярами», «Основи театрального мистецтва в початковій школі». Змістовий модуль 2 «Основи екранного мистецтва і медіаосвіта»

присвячений історії та сучасності екранного мистецтва. Протягом трьох навчальних елементів студенти мають змогу ознайомитися з історією появи кінематографу та телебачення, його позитивним і небажаним впливом на особистість, особливо молодшого школяра, дізнатися про екранні види мистецтв, медіаосвіту, медіагігієну, медіатворчість, її вплив на формування особистості молодшого школяра, про роль реклами й відеокліпів у розвитку свідомості молодшого школяра.

Під час вивчення курсу, окрім лекційних і семінарсько-практичних занять, студенти спрямовують свої зусилля на внутрішню самоорганізацію власної пізнавальної діяльності, зокрема, під час виконання самостійної навчальної роботи з таких проблем: «Хореографічне мистецтво в Україні», «Танцювально-ігровий репертуар для молодших школярів», «Становлення і розвиток театрального мистецтва від Античності», «Видатні режисери й актори світового і вітчизняного кіно», «Медіадослідження змісту ЗМК», «Історико-педагогічний огляд елементів рекламної діяльності в освіті».

У контексті аналізу самостійної навчальної роботи студента доречним вважаємо наукове тлумачення цього ключового поняття О. Рудницькою. Так, під самостійною вчена розуміє таку роботу, що здійснюється без допомоги та безпосереднього впливу педагога і за своїми зовнішніми умовами може бути як виконавською (репродуктивною), так і пошуковою [6, с. 47].

Однією з необхідних педагогічних умов здійснення професійно-мистецької підготовки майбутніх учителів початкових класів А. Козир вважає стимулювання самостійно-вольових зусиль студентів на всіх етапах фахової підготовки. Вдосконалення процесу активізації самостійного пошуку, на думку науковця, має полягати у: підсиленні зв'язку змісту навчального матеріалу з науковою інформацією; забезпеченні можливості самостійно з'ясовувати й визначати раціональні способи самостійного виконання навчально-пізнавальних завдань; стимулюванні пізнавально-пошукової діяльності студентів, розробці засобів і прийомів її організації [2, с. 14].

Виокремлення цієї педагогічної умови підкреслює значущість стимулювання самостійної діяльності майбутніх учителів школи I ступеня в практичних формах засвоєння

мистецьких знань, умінь і навичок. На всіх етапах фахової підготовки, за Г. Падалкою, майбутнім фахівцям необхідно: мати чітке уявлення про мету самостійної діяльності; усвідомлювати потребу в самостійно-вольових зусиллях; володіти та свідомо використовувати ефективні засоби практичного досягнення поставленої мети; мати внутрішнє бажання адекватно оцінити якість виконання самостійної роботи тощо [5].

Оскільки рівень сформованості знань і вмінь студентів неоднаковий, під час організації самостійної діяльності їм пропонується виконання завдань із різним ступенем складності. Так, реалізація завдань *репродуктивного* характеру передбачає підготовку відповідей на питання, повідомлень і рефератів.

Враховуючи той факт, що мистецтво, за твердженням О. Рудницької, «може відігравати вагомішу евристичну роль, аніж наука. Адже живопис, музика, театр створюють такий комплекс засобів виразності, який дає свободу фантазії, уявлення, нагадує про гармонії, недсяжні системному аналізу, активізує прояви інтуїції та пошукові ініціативи» [6, с. 7], студентам пропонуються завдання творчого й дослідницького характеру.

Завдання *творчого* характеру передбачають складання структурно-логічних схем до вказаних питань плану, створення тестових завдань для контролю знань, презентація вказаної теми з використанням сучасних інформаційних технологій. Завдання *дослідницького* характеру мають на меті пошук шляхів виходу з проблемної ситуації, формулювання проблеми з конкретної теми.

До семінарсько-практичних занять студенти мають можливість готуватися творчо. Свідченням цьому є перелік таких видів роботи: добір матеріалів і створення сторінки до альбому «Корифеї балетного мистецтва»; підготовка міні-виступів про визначних хореографів, акторів, драматургів, сценаристів, режисерів та ін.; написання есе; добір п'єси для шкільного лялькового театру; виготовлення реквізиту для лялькової вистави; відтворення образу театрального персонажа елементами пантоміми, міміки, жести; розробка творчого проекту гуртка; написання оголошень і афіш; складання алгоритму проведення кастингу на виявлення обдарованих учнів-акторів; оформлення таблиці видів і жанрів кіно; перегляд дитячого кінофільму та

написання анотації до нього; складання характеристики героя фільму; визначення педагогічного значення мультфільмів та ін.

За нашими спостереженнями й аналізом власного досвіду викладання цього курсу простежується той факт, що студенти охоче виконують завдання всіх трьох рівнів, однак їх інтерес спрямований переважно на твори зарубіжних митців. Вважаємо, що перед нами постає одне з важливих завдань – розбудова мистецької освіти на національній основі. Для реалізації вказаного напрямку ми, насамперед: акцентуємо увагу на систематичному збагаченні знань студентів творами виокремлених видів мистецтв зі скарбниці національної художньої культури; послідовно стимулюємо усвідомлення студентами національної основи художніх творів і емпатійно-емоційне переживання національної сутності художніх образів; у процесі навчання проводимо художні паралелі між творами різних видів мистецтв за національно-стильовими ознаками; залучаємо студентів до свідомого відтворення національних ознак мистецтва у власній творчій діяльності та ін.

Важливе місце ми надаємо поетапному формуванню уявлень студентів про дійсно цілісну, а не «мозаїчну царину мистецтв». Такий підхід є суголосним педагогічній творчості О. Рудницької, яка вважала, що «мистецькі твори, звернені до сенсорної сфери, емоцій і почуттів людини, спрямовані на те, щоб «захопити» її, примусити співчувати та співпереживати» [6]. Здійснити це можливо за умови синтезу мистецтв – «об'єднанням різних видів мистецтв у рамках єдиного твору» [3, с. 148].

Характеризуючи тенденції до синтезу мистецтв, естетики, зокрема автори словника за загальною редакцією А. Беляєва, стверджують, що в історії світової культури склалися три основні форми синтезу мистецтв, які прийшли на зміну синкретизму народного мистецтва: синтез пластичних мистецтв, театральний синтез мистецтв, кінематографічний синтез мистецтв. Так, *театральний синтез мистецтв* простежується у процесі акторського виконання драматичного твору, написаного письменником і поставленого режисером, із використанням музики, хореографії, декорацій, пантоміми тощо. Тут синтез мистецтв досягається не шляхом механічного «злиття» різних мистецтв, а за допомогою синтетичного характеру театального

мистецтва. *Кінематографічний синтез мистецтв* виникає на основі монтажних принципів і втілюється у поліфонічній побудові кінотеатру. У кінообразі синтезовано пластичне зображення, звук, колір, просторову і часову характеристику дійсності [7, с. 316–316].

Форми обговорення театральної вистави, анімаційного фільму чи кінофільму для дітей пропонуємо такі: організація жвавого обговорення питань, де одні студенти виступають із підготовленими рефератами, інші перебувають у ролі опонентів і рецензентів; підготовка проблемної бесіди, в основі якої лежить інформаційно-пізнавальна суперечність; проведення літературно-мистецької вікторини; активний обмін думками, ідеями, гіпотезами, полеміка під час диспуту; сюжетно-рольова гра та ін.

Важливе місце в процесі навчання та виховання студента як творчої особистості посідає науково-дослідницька робота, яка полягає в підготовці курсових, дипломних робіт, написанні статей та ін. Так, розширенню знань студентів із окресленого курсу сприятиме підготовка курсової роботи (тема за вибором студента):

- Стимулювання мотивації учнів до хореографічної діяльності у початковій школі.
- Розвиток емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів на уроках хореографії.
- Виховання особистості молодшого школяра засобами хореографічного мистецтва.
- Розвиток комунікативних умінь молодших школярів засобами театального мистецтва.
- Театральне мистецтво як передумова розвитку творчого потенціалу особистості молодшого школяра.
- Вплив сучасного телебачення на моральну свідомість молодшого школяра.

Особлива увага на заняттях приділяється контролю навчальних досягнень студентів. Так, нами підготовлено навчально-методичний посібник, який містить тестові завдання 1-го і 2-го рівнів складності для перевірки опанованого студентами теоретичного матеріалу, а також практичні завдання вищого рівня складності. Студентам пропонується альтернативний метод

самоконтролю – запитання й кілька варіантів відповідей, серед яких – один правильний. Якщо відповіді на поставлені питання не викликають труднощів, студент може вважати себе підготовленим до практичного заняття.

Отже, розвиток професійно-мистецьких умінь майбутнього вчителя початкових класів забезпечується за допомогою спеціальної організації навчальної діяльності під час викладання курсу «Основи сценічного та екранного мистецтва». Головним результатом професійної підготовки повинні стати набуті студентами компетенції: розуміння синтетичного сприйняття різних видів мистецтва та вміння їх аналізувати; вміння студентів вільно аргументувати особистісно-ціннісне ставлення до хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва; самостійно аналізувати, оцінювати та інтерпретувати вітчизняні й зарубіжні мистецькі твори різних видів, жанрів і стилів, використовуючи відповідну термінологію; самостійно знаходити джерела інформації та використовувати її відповідно до мети й завдань власної пізнавально-творчої та професійно-мистецької діяльності; визначати програму особистої професійно-мистецької підготовки та ін.

Реалізація окреслених концептуальних підходів у викладанні нормативної навчальної дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва» слугуватиме одним із шляхів забезпечення конкурентоспроможності фахівців у процесі їх професійно-мистецької підготовки.

Перспективу подальших досліджень проблеми ми вбачаємо в розкритті системи підготовки майбутнього фахівця до медіаосвіти, медіарозвитку та медіавиховання сучасних молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Довідник учителя початкової школи в запитаннях та відповідях / [упор. О. В. Ковтун]. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – С. 80–86.
2. Козир А. В. Педагогічні умови формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А. В. Козир // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – №11 (246). Ч. II. – С. 11–16.
3. Краткий словарь по эстетике : кн. для учителя / [под. ред. М. Ф. Овсянникова]. – М. : Просвещение, 1983. – 223 с.

4. Мурсамітова І. А. Розвиток творчого потенціалу особистості засобами мистецтва як умова її професійної спрямованості / І. А. Мурсамітова, О. В. Матліна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.confcontact.com.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібн. / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
7. Эстетика : Словарь / [под общ. ред. А. А. Беляева и др.]. – М. : Политиздат, 1989. – 447 с.

Оксана Гордийчук

КУРС «ОСНОВЫ СЦЕНИЧЕСКОГО И ЭКРАННОГО ИСКУССТВА» В СОДЕРЖАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Автор публикации раскрывает собственное понимание актуальности и необходимости внедрения в современную школьную практику комплекса видов искусств, предусмотренных образовательной областью «Искусство» Государственного стандарта начального общего образования, что требует соответствующей профессиональной подготовки студентов в педагогических университетах. Анализируется процессуально-содержательная часть нормативной учебной дисциплины «Основы сценического и экранного искусств» для студентов 4 курса направления подготовки 6.010102 – Начальное образование. Освещаются цель и задачи учебной программы, тематика учебных элементов и виды деятельности студентов. Одним из необходимых педагогических условий осуществления профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов автор считает стимулирование самостоятельных усилий на всех этапах специальной подготовки и усовершенствование процесса организации самостоятельной деятельности студентов в процессе выполнения заданий разной степени сложности (репродуктивного, творческого, исследовательского характера) и т. д.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущих учителей начальных классов, хореографические, театральные и экранные виды искусств, театральный синтез искусств, кинематографический синтез искусств.

Oksana Hordiychuk

THE COURSE «BASICS OF STAGE AND SCREEN ART» IN CONTENT OF VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

The author of the publication, exploring key concepts of the proposed theme, expresses the own understanding of the actuality and the necessity of introduction of the complex of types of arts into the modern school practice, as provided by the educational branch the «Art» of the State standard of the initial general education.

The article refers to the fact that, the professional training of students is needed in pedagogical universities for realization of the outlined purpose and proper tasks of the foregoing document. In particular, Oksana Yevgenivna analyzes procedural and semantic part of the regulatory academic discipline "Basics of stage and screen art" for 4th year students, the straight of preparation 6.010102" Primary education ". The teaching of which is carried out at the Faculty of Pedagogy, Psychology and Social work at Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych.

Realizing the goal set by the publication, scientist highlights the priority goal and tasks of the curriculum, the subjects of educational elements, activities of students in the process of their preparation for the lecture and seminar-workshops. The author considers the outlined course is one of the ways to ensure the competitiveness of the specialists in the process of their vocational and artistic training. Also, the author thinks encouraging self-willed efforts at all stages of professional training and improvement of the process of activating the self-searching during organizing students' individual work doing the task of different degrees of complexity (reproductive, creative, research oriented) is one of the required pedagogical conditions of professional artistic training of future teachers of primary school.

The author provides an important place in the implementation to a gradual formation of students' views about the actually complete, rather than a mosaic art. She points to the need for synthetic perception of the surrounding world through choreographic, theatrical and screen arts.

Keywords: *vocational artistic training of future primary school teachers, choreographic, theatrical and screen arts, theatrical synthesis of arts, cinematographic synthesis of arts.*

Одержано 20.02.2013 р.